

Opponensi bírálat

Koltay András: Sajtószabadság; egy közös európai eszme szabályozása (Orac kiadó 2024.) című könyvről

Mielőtt a könyv¹ bírálatába befognék, szeretném tisztázni a viszonyomat Koltay András személyével kapcsolatban. Koltay András, amellyel, hogy a Pázmány Péter Katolikus Egyetem és az NKE professzora, az NMHH elnökének tisztét is betöltötte ez elmúlt években. Jelen sorok írásakor az új kormányzat már elmozdította a helyéről.

Koltay médiatanácsai és NMHH elnöki (közhatalmi és politikai) tevékenységének megítélése valószínűleg a közbeszéd tárgya lesz a közeljövőben. Ugyanakkor jelen bírálatnak a célja az, hogy értékelje „a doktori mű tudományos eredményeit, annak újdonságát, érdemeit és hiányosságait” és hogy mely téziseket fogadja el új tudományos eredményként, és melyeket nem. A bírálati tájékoztató külön felhívja a figyelmet arra, hogy „sem a kérelmező sem más nem befolyásolhatja doktori ügyben eljáró testületeket és személyeket véleményük kialakításában és döntésük meghozatalában.” Ha Koltay András tudományos habitusával kapcsolatban aggályok merültek volna fel, akkor azokat a habitusvizsgálat és a többszöri titkos szavazások során kellett volna kifejezni. Az eljárás ezen fázisában a bírálónak már csak a dolgozatnak, (esetünkben könyvnek) a fentebbi szempontok szerinti megítélésére szorítkozik a feladata. Ebben a bírálatban így járok el, és semmilyen módon nem reflektálok Koltay fentebbi tevékenységére.

A könyv eredetileg a Routledge kiadónál megjelent hasonló című kötet kibővített és frissített változata. A médiaszabályozás nemzetközi nagyágyúit közül ötten is ajánlást írtak hozzá. Ronald J. Krotoszynski a University of Alabama professzora egyenesen „nélkülözhetetlen hivatkozási alapnak” nevezi a könyvet, és az amerikai és európai felfogás közti különbség megmutatását tarja a legfőbb érdemének. A könyvben ez a motívum valóban nagyon erős: a szerző már a címben is jelzi, hogy a sajtószabadság egy „európai eszme”. A cím más szempontból is árulkodó, amikor egy „eszme szabályozásáról” szól: jelzi, hogy itt egy jogias, ha úgy tetszik normativista megközelítéssel állunk majd szemben. Erre később még visszatérek.

A könyv első része a szólásszabadságról szól. Elsőre furcsának tűnhet, hogy a téma ilyen hosszú (61 oldalas) felvezetést kap, de van magyarázata: Koltay szerint a sajtó- és a szólásszabadság nagyon nehezen választható el egymástól, sőt ennél jóval többről van szó. A szerző a fejezet címében azt sugallja ugyan, hogy a szólásszabadság a sajtószabadság alapja, de később kirajzolódik az az érvelés, hogy lényegében azzal azonos, mert szinte minden többlettartalom, amit a szólásszabadságnak tulajdonítunk, „illúzió”, etikai elvárás, vagy egyszerűen nincs normatív ereje. Ez nem jelenti azt, hogy a tartalma ne lenne elég világosan kirajzolható, és azt sem, hogy ne lenne fontos és becses, csak azt, hogy jogászai szemszögből nézve nagyon nehezen megragadható.

Koltay végigveszi azokat az érveket, amelyeket a sajtószabadság léte mellett fel szoktak sorakoztatni, és igyekszik bebizonyítani, hogy egyikből sem rajzolódik ki a sajtószabadság speciális jogi tartalma. Elsőként a sajtó nehezen definiálható voltával kezdi, és ezen belül is a legvitatottabb jellemzőt, a függetlenséget hosszan elemzi. A függetlenség azért nehezen megfogható követelmény (fogalmi elem), mert a legtöbb sajtóvállalkozás üzleti alapon működik: tulajdonosokkal, menedzsmenttel és jellemzően valamilyen irányban eszmeileg elkötelezett újságírókkal, amely a teljes függetlenséget eleve erősen megkérdőjelezi. Az az érv is gyenge, hogy a függetlenségnek csak a kormányzattal szemben kell fennállnia. Egy médiavállalkozás

¹ A művet a bírálatban következetesen „könyvként” és nem „dolgozatként” hivatkozom.

újságírói bármikor dönthetnek úgy, hogy elvi alapon támogatnak egy kormányzatot, és ezzel nincs is baj, amíg ezt kényszer nélkül teszik. És egyáltalán: nem is minden sajtóterméknek kell a közvélemény „házőrző kutyájának” („watchdog”) lenni, sőt egyáltalán nem kötelező a közügyek megtárgyalásában sem részt venni: az autós-, vagy sport-, vagy életmódportál is része a sajtónak. A teljes függetlenség, mondja Koltay (Curran és Seaton idézve) (73): egyszerűen mítosz.

A definíción túl, szokásszerűen a sajtószabadság fontos részének tekintik a cenzúra, azaz a sajtóban megjelenő tartalmak előzetes korlátozásának (cenzúrázásnak), valamint a sajtótermékek előzetes engedélyeztetésének és bezárásának tilalmát. Koltay egyenként mutatja ki, hogy mindegyik elem problematikus. Különösen az elektronikus média esetén találunk gazdagon példákat jogszabályi rendelkezések és bírói gyakorlat szintjén is mindháromra. Ugyan az EJEB-nek például a betiltás (hozzáférési tilalom) terén egységesnek tűnik a gyakorlata, csakhát ugyanakkor az orosz-ukrán konfliktus kezdetekor, az EU lényegében betiltotta az orosz médiát.

Koltay egyik legfontosabb érve, amely a könyvben számtalanszor visszatér, hogy a sajtószabadság pontos körberajzolásához azt a tételes jogi rendelkezések szintjén is meg kellene tudni ragadnunk. A sajtószabadságnak a konkrét jogokban és kötelezettségekben is manifesztálódnia kellene – csak hogy ahogy megpróbáljuk megragadni a szigorú értelemben vett jogi tartalmát, a legtöbb helyen csak levegőt markolunk.

Koltay ennek bizonyítására azt a módszert választja, hogy megpróbálja feltárni, hogy vannak-e a médiának a szólásszabadságban foglalt, az egyszerű „beszélőt” megillető jogokhoz és kötelezettségekhez képesti többletjogai és többlettöbbletkötelezettségei.

A többletkötelezettségeket általában összefoglaló néven „a média társadalmi felelősségeként” szokták emlegetni. Azt már a fejtegetés elején leszögezi, hogy ez egy „bizonytalan körvonalú elvárás” (91), amely a média és a demokrácia nem mindig világos, sokféleképpen értelmezett (ám mindenképpen létező) kapcsolatából fakad. A sajtónak például kötelessége, hogy a demokráciában az önkormányzás eszméjéhez hozzájáruljon, biztosítsa, hogy „minden, ami fontos, ki legyen mondva” (Meiklejohn idézve 94). Ennek egyik látványos megnyilvánulása a sajtó pártatlanságának eszménye, amellyel kapcsolatban a szerző ismét csak erősen szkeptikus. Curran és Seaton nyomán mondja, hogy a sajtó tulajdonképpen mindig részese akart lenni a politikának, „hol szövetségeket kötött, hol pedig késhegyre menő küzdelembe bocsátkozott” (95) egyik vagy másik politikai erővel. Illúzió, hogy a média munkatársai értéksemlegesek legyenek, erre legfeljebb törekedni lehet, és az elfogultságot ellensúlyozni valahogyan, legfőképp komolyan vett etikai normákkal és professzionális magatartás megkövetelésével. Koltay egyáltalán nem becsüli le ezeket a követelményeket és módszereket – annyit mond csak, hogy a jogi szabályozás szintjén ezek nem, vagy csak nagyon nehezen érvényesíthetők.

Hiába van tehát konszenzus a média társadalmi felelősségével kapcsolatban, ennek jogi nyomát, azaz ebből fakadó többletkötelezettséget nem találjuk sehol. „Ez pedig eleve kétséges teszi azt, hogy e közérdekű feladatok egyáltalán léteznek-e, illetve kötelezi-e bármi is azok ellátására a médiát, a bírók, a hivatalos dokumentumok szerzői, vagy a tudományos kutatók képzeletén és reményein túlmenően.” (94) Máshol pedig azzal érvel, hogy „senki nem emelhetne kifogást az ellen, hogy a médiától a tisztességes, sokoldalú, pontos, tájékoztatást elvárjuk. De a médiára vonatkozó szabályozás rendszere úgy van kialakítva, hogy ezek csak morális és nem jogi kötelezettségek lehetnek.” (102) Az egyetlen sovány többletkötelezettség

talán az ún. válaszadási jog, azaz a média azon kötelezettsége, hogy a tényellenes tudósítások esetén köteles az érintettnek válaszadási jogot biztosítani.

A média többletjogaival nagyon hasonló a helyzet. Itt elsőként abba a problémába ütközünk bele, hogy a modern médiatér nagyon fragmentált lett, és egy sor olyan beszélő is van, aki (talán) még nem média, de már nem egyéni megszólaló, mint az influenszerek, vagy a professzionális bloggerek, és velük kapcsolatban elég kétséges a többletjogok megléte. A függetlenségről már a média fogalmi elemeinél szó esett, de ez felfogható többletjogként is, csak hogy a gyakorlatban nagyon nehezen érvényesíthető. Nyilván ennek a leglátványosabb része a szerkesztői függetlenség, amelyet Magyarországon például az Smtv. 7. §-a tartalmaz. Ennek lényege, hogy az újságíró jogosult a tulajdonostól és a hirdetőktől való függetlenségre, és az innét jövő nyomással szembeni védelemre. De – ahogy erre Koltay rámutat – ez csak a közvetlen utasításadástól akarja megvédeni az újságírót, a lap általános irányvonalától nem, és ami fontosabb az újságíró alkalmazásáról továbbra is a tulajdonos dönt, így (mondom én) szemben mondjuk a bírák ilyen jellegű függetlenségével, ahol egy sor intézményes garancia védi őket, az újságírók egzisztenciálisan kiszolgáltatottak. Az EMFA² hasonló rendelkezését, amely azt kéri a médiatulajdonosoktól, hogy az „általuk megfelelőnek ítélt intézkedéseket” hozzák meg a szerkesztői döntések függetlenségének biztosítása érdekében Koltay szintén „nem normatív erejűnek” minősíti. (122) (Később még erre is visszatérek.) Több más többletjognak tűnő jogosítványt megvizsgálva végül nagyjából arra következtetésre jut, hogy van ugyan néhány olyan jogosítvány, pl. a megfigyelésekkel szembeni védelem, vagy az információszabadsággal kapcsolatos jogok, amelyek esetén a sajtó „elsődleges haszonélvező”, illetve a forrásvédelem talán specifikusan újságírói többletjogosítványnak tekinthető, de összességében ezek is igen „sovány” jogi jogosultságok, és inkább csak az etikai dimenzióban érvényesülnek. Így a sajtószabadság elmélete és gyakorlata közt feszültség érzékelhető. Az akadémiai szféra olyan elvárásokat támaszt a sajtóval szemben, amelyeket az nem tud teljesíteni. Ugyanakkor Koltay nem abban látja a megoldást, hogy a jogi környezetet az akadémikusok elvárásaihoz kellene szabni. Ez például azt jelentené, hogy definiálni kellene a közérdek fogalmát, és ezzel együtt valószínűleg a médiahatóságok jogosítványait is ki kellene terjeszteni, ami nagyon komoly (és veszélyes) következményekkel és a jelenlegi sajtószabályozás teljes átalakításával járna.

A könyv a sajtószabadságról szóló rész után egy rövidebb fejezetet szentel a sajtó, majd egy valamivel hosszabbat a média szabályozásának európai bemutatására. A sajtószabályozásról szóló fejezetben Koltay jelzi, hogy két teljesen különböző szabályozási rezsimről beszélünk. Míg a hagyományos sajtó szabályozása a fentebb leírt szólásszabadság-központú, rendkívül kevés azonosítható többletjoggal és többletkötelezettséggel, addig a médiaszolgáltatások szabályozása részletekbe menően igyekszik a média közérdekű kötelezettségeit felsorolni, ami a médiaszolgáltatások számára „igazságtalan” helyzetet eredményez, különösen annak fényében, hogy a sokszor már sokkal befolyásosabb online térben nincsenek ilyen kötelezettségek. Nagy különbség továbbá, hogy a sajtónak nincs is közös európai szabályozása, míg a médiának van, amelynek gerincét az AVMSD, az Audiovizuális és médiaszolgáltatásokról szóló irányelv³ adja. Talán ebben a médiaszabályozásról szóló fejezetben érhető a legjobban tetten Koltay vonzódása az USA liberális médiaszabályozási rendszeréhez. A médiapluralizmusról szóló alfejezetben

² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1083 rendelete (2024. április 11.) a belső piaci médiaszolgáltatások közös keretének létrehozásáról és a 2010/13/EU irányelv módosításáról (a tömegtájékoztatás szabadságáról szóló európai rendelet)

³ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv)

(179) írja, hogy ezen a területen alapvető különbség van az amerikai és az európai felfogás közt: míg az USA a média területén is a szabad verseny híve, mert azt mondja, hogy a szabad és sokszínű médiapiac akkor érhető el, ha az emberek és a vállalkozások szabadon léphetnek be a gondolatok piacára, addig az európai szabályozás intervencionalista, aktív médiapolitikát ír elő, mert a különböző politikai álláspontok és kulturális értékek csak az állam aktív közbejöttével valósíthatók meg. Nemcsak itt, máshol is érezhető, hogy Koltay elég szkeptikus a jogilag erőltetett médiapluralizmussal kapcsolatban. Egyrészt leszögezi, hogy a médiapluralizmus megteremtése nem tartozik az EU szerveinek a hatáskörébe (182), másrészt úgy véli, hogy a közönség ellenében nem lehet médiapluralizmust csinálni. Sőt, azzal kapcsolatban a legszkeptikusabb, hogy jogi szabályozással lehet-e médiapluralizmust teremteni. Szerinte ugyanis „végső soron egy társadalom kultúrája és politikai rendszere fogja, vagy nem fogja a plurális médiarendszer meglétét kikényszeríteni” (187). Koltay valamivel megengedőbb (kevésbé szkeptikus) a kiegyensúlyozottság követelményével kapcsolatban. Érvelésének lényege, hogy bár a kiegyensúlyozottság egyfajta „hagyománytiszteletből” van csak benne a szabályozásban, (hiszen a „csak egy híradó van” helyzete már régen megszűnt, mondom én), ugyanakkor egyrészt nem elvárható senkitől, hogy csakugyan létező számtalan híradót megnézze, másrészt a hagyományos média visszafogott, kiegyensúlyozott hangjára az új médiakörnyezetben is fontos szerep (kellene, hogy) háruljon).

Úgy tűnik, hogy Koltay hasonlóan jogi szabályozás párti a közszolgálati média szabályozásával kapcsolatban is, és több okot lát a fenntartása mellett, mint ellene.

Természetesen számomra az ötödik, utolsó, az online platformok szabályozásáról szóló fejezet volt a legtanulságosabb, főként azért, mert a platformok szabályozásával én is foglalkozom, igaz teljesen más kontextusban, hiszen Koltay a médiaszabályozás felől közelít. Három problémakört tárgyal, a platformok kötelezettségeit a jogellenes tartalmakkal kapcsolatban, a platformok szólást korlátozó belső szabályainak kérdését, és a tartalmak platformok általi prioritizálásának kérdését.

A fejezetben egyértelműen borús képet találunk a platformok világáról, és a nyilvánosságban betöltött szerepükről. Míg a sajtó és a média szabályozása területén gyakran érzi az olvasó azt, hogy Koltay igen szkeptikus magával a jogi szabályozással kapcsolatban is, és sokkal több mindent hagyna a piac, a szakmai szabályok és az etika területére, a platformok esetén pont fordítottnak érezzük a helyzetet. A szerzőnek láthatóan nagyon nincsen ínyére a platformok magánszabályozása. A dezinformáció, a szűrőbuborék, a hagyományos médiára gyakorolt hatás mind-mind szabályozásért kiáltanak. És mindezek felett ott van az a paradoxon, amit Koltay a platformok fura „identitászavarának” nevez, hogy „[h]a a jogi felelősségük kérdése merül fel az elérhetővé tett tartalom miatt, akkor a semleges közvetítő szerepébe helyezkednek, amelyek nem avatkoznak be az információáramlásba. De amint valaki szabályozni akarná sajátos szerkesztői tevékenységüket, szólás- és szerkesztői szabadságukra hivatkoznak.” (236) Koltay a fejezetben több helyen is kifejti azt az álláspontját, hogy a platformok médiavállalkozások. Bár nem állítanak elő tartalmat, azt százféleképpen gondolják: egyedileg testre szabják, kategorizálják, letiltják, sorrendbe rakják, terjedését lassítják vagy gyorsítják. Ezért különösen érdekesek az általa javasolt szabályozási megoldások. Ezek közül az első az értesítés-eltávolítási (értesítésre cselekvési) eljárás finomítását jelentené. Ennek lényege, hogy a formális eljárási garanciák mellett egyrészt tartalmi szabályok is kellenének a beszédrel kapcsolatban (és nem csak a platform belső szabályzatai), másrészt valahogyan a felhasználót védő technológiát is be kellene kapcsolni a folyamatba. Például úgy, hogy külső „szerkesztést” is igénybe lehetne venni. Ezen felül a digitális alkotmányosság jegyében a platformoknak az állami

szervekhez hasonlóan lehetnének többletkötelezettségeik a szólásszabadsággal kapcsolatban. (281) Koltay javaslatai összességében egyrészt a felhasználói kontroll növelésére, másrészt a platformoknak a közszolgáltatást végző szervezetek (részben a közszolgálati média) többletkötelezettségeihez hasonló kötelezettségek előírására terjednének ki. Ezt én úgy értelmezem, (lehet talán radikálisan), hogy ezzel a platform valójában egy „szerkesztők és szerkesztői szabadság nélküli közszolgálati médiává” válna.

A könyvvel kapcsolatos kritikai meglátásaimat az alábbiakban foglalom össze.

Először is néhány szó Koltaynak a sajtószabadsággal kapcsolatos álláspontjáról. Ennek, ahogy fentebb jeleztem az a lényege, hogy a gyakorlatban, a konkrét jogi rendelkezések kapcsán nehezen megragadható, a szólásszabadsághoz képest nem tartalmaz többletjogokat és kötelezettségeket. Van egy olyan erős gyanúm, hogy ez nem sajtószabadság specifikus, hanem általában jellemző a legtöbb alkotmányjogi elvre (értékre) kisebb vagy nagyobb mértékben. Gondoljunk például a bírói függetlenségre. Egyrészt az Alaptörvény kimondja, hogy a bírák függetlenek és csak a törvénynek vannak alárendelve, és ítélezési tevékenységükben nem utasíthatók. Másrészt azonban az, hogy valaki „csak a törvényeknek van alárendelve” ugyanolyan metaforikus, ha úgy tetszik „nem-normatív” megállapítás, mint hogy az újságíró nem utasítható. A bírák is egy szervezetben tevékenykednek, adminisztratív elvárások nehezédnek rájuk, a „főnökeik” igazoló jelentést íratnak velük, ha úgy vélik nem elég gyorsan ítéleznek, és így tovább. Egy szöveg soha nem hat kényszerítő erővel egy emberre, mindig van értelmezési mozgástér, így az „alárendelés” metaforája itt is csorbul. Lehet azt mondani persze, hogy mivel a bírák elmozdítása elég nehéz, a bírói függetlenségnek igenis vannak jogi „nyomai” szemben az újságírói függetlenséggel, de ez, azt hiszem, csak egy fokozati kérdés. Ez magyarázza azt a paradoxont, amit magának a könyven a címe rejt: „egy eszme szabályozása”. Hogyan lehet egy eszmét szabályozni? Nyilván sehogyan, az eszmék vezérelnek, orientálnak, korlátoznak vagy épp egy irányban lehetőségeket nyitnak ki, amikor szabályokat alkotunk, hogy ezeket az eszméket megvalósítsuk, vagy ugyanígy orientálnak bennünket, amikor egy konkrét ügyben jogot alkalmazunk és ennek során van döntési szabadságunk. Dworkin terminológiájában⁴ ezek alapelvek és nem szabályok, és az alapelveknek ez a normális működésmódja. Ezzel szemben Koltay a szólásszabadságot szeretné valami nagyon valóságos, tételes jogi dolognak tekinteni, amely nem csak bírósági ítéletekben és tudományos elemzésekben manifesztálódik. Csakhogy nagyon sok olyan jogi eszme, fogalom, konstrukció van, amely „csak” a bírói és dogmatikai gyakorlatban, („a doktrínában”) létezik, ettől még ez a jog világában igenis létezés. Koltaynak valószínűleg nem állt szándékában a sajtószabadságot valamiféle negatív dolognak, vagy mítosznak bélyegezni, mégis, összességében gyakran ilyen érzése van a bírálónak a könyv elolvasása nyomán. És aközött, hogy valami „eszme”, „alapelv” vagy „illúzió” nagy különbség van. A két első jogi jelenség konkrét jogok (különösen ún „claim-right”-ok⁵) és kötelezettségek formájában ugyan nem ragadható meg, de a jogalkalmazásban, a jogalanyok cselekedeteinek, vagy a jogalkotók, esetleg az alkotmánybírók érvelésének orientálásában fontos szerepet töltenek be, utóbbi viszont egyszerűen hamis tudat, önáltatás. Nem kétséges, hogy a sajtószabadság az előbbi és nem az utóbbi.

⁴ Ronald Dworkin: The Model of Rules, 35 *The University of Chicago Law Review* 14-46.

⁵ Olyan jogok amellyel szemben egy konkrét személy kötelezettsége áll fenn. Wesley Newcomb Hohfeld: „Az alapvető jogi fogalmak a bírói érvelésben” [ford. SZABÓ Miklós] in SZABÓ Miklós -- VARGA Csaba (szerk.): *Jog és nyelv* (Budapest: PPKE Jogbölcseleti Intézet, 2000)

Másodszor azzal talán egyet lehet érteni, hogy az újságíróknak a legalább a szándékok szintjén megvalósuló pártatlansága, (amely tulajdonképpen az életben valamiféle józan, szélsőségektől mentes újságírást jelent) nem teremthető meg kizárólag jogi eszközökkel, és ez inkább egy általánosan kulturált környezeten, és egy etikai és szakmai szabályokat betartó szakmán múlik. És azzal is, hogy a világ sajnos általában sem efelé halad, még a sok szempontból Koltay számára mintának tekintett USA-ban sem. De a kérdés tulajdonképpen nem ez, hanem hogy *legalább törekszünk-e arra*, hogy ez ne így legyen? Az az orientáló eszme amiről fentebb beszéltem, tekinthető-e valamiféle közös alapnak, amiben megegyezhetünk még akkor is, ha esetleg tudjuk, hogy sokszor messze vagyunk ettől az ideáltól. Ha mondjuk a magyar közszolgálati médiában az utolsó évtizedben kialakult helyzetre gondolunk, mondhatjuk ugyan, hogy a helyzet megítélésében szerepet játszó normák közül sok „lex imperfecta”, vagy nehezen kikényszeríthető, esetleg kulturális kontextustól és szakmai tisztességtől függ, de azért azt nehéz lenne mondani, hogy Magyarországon a közszolgálati médiával az elmúlt években minden rendben volt. Ha elfogadjuk ezeket az „eszméket”, alkotmányos értékeket közös alapnak, akkor legalább azt meg tudjuk ítélni, hogy mennyire vagyunk messze tőlük.

Harmadszor az kifejezetten érdekes, hogy miközben Koltay olybá tűnik, mintha szkeptikus lenne a szólásszabadságon túlmenő szabályozással, láthattuk, hogy a platformokat egészen mélyre menő részletességgel szabályozná. Én azonban nem hiszem, hogy ha a platformszabályozás belemegy a procedurális, átláthatósági, formális garanciákon túli szubsztantív kérdésekbe is, akkor a helyzet jobb lesz. Szerintem akkor van igaza Koltaynak, amikor azt írja, hogy ha a sajtó többletkötelezettségeit jogiasítani akarnánk, akkor bele kellene mennünk például a közérdek definiálásába. Sajnos ez igaz a platformok tartalmi szabályozása esetén is. Ha a tartalmi kérdéseket (300) is ki akarjuk venni a magánszabályozás köréből, akkor óhatatlanul ilyen definíciós kérdésekbe ütközünk. Az pedig egy másik, a könyvben nem tárgyalt, de nagyon neuralgikus része ennek az egész problémakörnek, hogy egy sor tartalmi kérdésben nem emberek, hanem mesterséges intelligenciák végzik a moderálást. „Velük” az a gond, hogy statisztikai alapon ítélnék, és ehhez sem értelmes magyarázatot nem képesek fűzni, sem a folyamat leírását nem fogják tudni elénk tárni. De talán a legfőbb probléma az, hogy a javaslatok egy része szembemegy a platformok üzleti modelljével, amelynek a „szíve” a viselkedésalapú mikrotargetálás. Ha ezt kivesszük a rendszerből vagy akár csak piszkálgatjuk, akkor az egész üzleti modell elkezd recsegni-ropogni. Láthattuk, hogy mi történt a DSA nem profilozáson alapuló⁶ kötelezően felajánlandó ajánlórendszeréről szóló rendelkezés esetén.⁷

Az MTA doktori eljárásban megkíván szempontokat alapul véve az alábbi nyilatkozatokat teszem:

Koltay András dolgozata hiteles adatokat tartalmaz. Új tudományos eredményként fogadom el a könyv azon tézisé, amely a szólásszabadság és a sajtószabadság igazolásai között nem lát lényegi különbséget, és azt, hogy a sajtószabadság egy európai „eszme” (érték), szemben az USA szólásszabadság-központú gondolkodásmódjával. Új eredménynek – feltehetően élénk vitákat kiváltó új eredménynek – tekintem azt az erős tézist, hogy a sajtószabadság nem

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról (digitális szolgáltatásokról szóló rendelet) (EGT-vonatkozású szöveg) 28 cikk. A META úgy próbált megfelelni ennek a követelménynek hogy felajánlott egy irreálisan drága hirdetésmentes előfizetést.

⁷ Ld. az Európai Adatvédelmi Testület 08/2024 véleményét (Opinion 08/2024 on Valid Consent in the Context of Consent or Pay Models Implemented by Large Online Platforms)
https://www.edpb.europa.eu/system/files/2024-04/edpb_opinion_202408_consentorpay_en.pdf

ragadható meg normatív, és jogi szempontból „illuzórikusnak”, vagy jogtudományi munkák és bírói ítéletek „díszítőelemének” tekinthető. Ezt a tézist a magyar jogtudomány képviselőinek tudományos vitákban kell még megvitatnia.

Összességében Koltay András könyve magas színvonalú, nemzetközi mércével mérve is minőségi, és sok ponton meggyőző hozzászólás a nemzetközi szólásszabadság-, és médiajogi diskurzus egyes elemeihez, így azt nyilvános vitára alkalmasnak tartom.

2026. 07. 03.

Zódi Zsolt

Kutatóprofesszor

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Információs Társadalom Kutatóközpont